

LOKMAN
TAŐKESENLIOĐLU**

Sadeddin Nüzhet'in Gazelleri ve Diğer Şiirleri*

Sadeddin Nüzhet's Gazels and Other Poems

Ö Z E T

Sadeddin Nüzhet Ergun, edebiyat tarihçiliğinin müstesna isimlerinden biri olduğu kadar Türk edebiyatının da önemli bir şahsiyetidir. Edebiyat tarihi alanında yaptığı çalışmalarla kısmen bilinmesine rağmen müellifin, üzerinde detaylı bir şekilde durulması gereken şairlik yönü de mevcuttur.

Sadeddin Nüzhet, edebiyat hayatına öğrencilik yıllarında yazdığı şiirler ile girmesine rağmen daha sonra aşama aşama bu türden uzaklaşmış, kendisini ilmi araştırmalara vakfetmiştir. Buna rağmen Milli Mecmua, Yeni Fikir, Kervan gibi gazete ve dergilerde yayımladığı, aruz ve hece ölçüleri ile kaleme aldığı şiirleri, şahsiyetin edebi yönünün de kuvvetli olduğunu gösteren birer eser niteliği taşımaktadır. Özellikle divan şiiri etkisinde vücuda getirdiği gazelleri; onun, geleneğin son temsilcilerinden biri olarak kabul edilmesini sağlamıştır.

Bu çalışmada Sadeddin Nüzhet'in hayatı; mutasavvıf, bestekâr, derleyici ve edebiyat tarihçisi kimlikleri çerçevesinde ele alınarak incelenmiş, şair kimliği ve şiirleri üzerinde ayrıca durulmuştur. Eserleri hakkında genel bir bilgi verildikten sonra tespit edilen şiirler şekil ve muhteva olarak tetkik edilmiş, çalışmanın sonunda bir bütün olarak okuyucuya sunulmuştur. Böylece edebiyat camiasında hak ettiği değeri göremeyen Sadeddin Nüzhet'in farklı bir yönüne işaret edilerek, eserlerinin divan şiiri geleneği açısından değeri gösterilmeye çalışılmıştır.

ANAHTAR KELİMELE R

Sadeddin Nüzhet Ergun, Gazel, Edebiyat Tarihi, Milli Mecmua, Yeni Fikir

ABSTRACT

Sadeddin Nüzhet Ergun is an important personality in Turkish literature as well as being one of the exceptional names of literary historiography. Despite the fact that he is partly known with his works he performed in the field of literary history, the author also has a spirit of poesy which needs to be studied in detail.

Although Sadeddin Nüzhet entered the literary life with poems he wrote in his student years, later he got further away from this genre and devoted himself to scientific research. Despite this, his poems which were published in newspapers and magazines such as Milli Mecmua, Yeni Fikir, Kervan and he wrote with syllable and syllablemetrics are works of art showing that his literary character is also strong. Especially his gazels he created under the influence of divan poetry provided to be accepted him as one of the last representatives of tradition.

In this works, Sadeddin Nüzhet's life was studied as part of the identity of his sufi, composer, compiler, literary historians; his poetidentity and his poems are also emphasized. After giving general information about his works, the poems that were determined were examined as form and content, presented to the reader as a whole at the end of the work. Thus, by pointing to a different aspect of Sadeddin Nüzhet, who can not see the value he deserves in the literary community, his work has been tried to be shown in terms of the divan poetry tradition.

KEYWORDS

Sadeddin Nüzhet Ergun, Gazels, Literature History, Milli Mecmua, Yeni Fikir

* Makalenin Geliş Tarihi: 15.01.2018 / Kabul Tarihi: 27.03.2018.

** Dr. Öğr. Üyesi, Giresun Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, (lokmanaskesenlioglu@gmail.com).

Giriş

Sadeddin Nüzhet Ergun, Türk edebiyat tarihi kaynakları içinde önemli bir yeri olan Türk Şairleri'nin müellifi olarak bilinmesine rağmen aynı zamanda liyakati itiraz götürmez bir Sadi şeyhi ve tasavvuf araştırmacısı; İstanbul'un ve Anadolu'nun farklı bölgelerinde okullarda görev almış azimli bir öğretmen; hayatını, son dönemlerine kadar kitaplar arasında geçirmiş bir kütüphaneci; halk, divan, tekke, çağdaş ayırt etmeden edebiyatın her sahasında önemli eserler kaleme alan bir muharrir; binlerce güfteyi bir araya getirerek müstesna eserler ortaya çıkaran büyük bir musikişinas; aruz ve hece ölçüsüyle şiirler de kaleme alan duygusal bir şair; bunlarla beraber kısa süren hayatına daha pek çok vasıf sığdırmış eşine az rastlanır bir Osmanlı âlimi ve Cumhuriyet entelektüelidir.

1. Hayatı ve Edebi Kişiliği

Doğum tarihi ve yeri hakkında kaynaklarda farklı bilgiler bulunan Sadeddin Nüzhet'in tam adı Hüseyin Sadeddin Nüzhet Ergun'dur. 1899'da (Vassaf 2015: I/476, Kara 2003: 52, Bektaş 1995: 299) Üsküdar'da veya 1901'de (Yazar 1999: 271, Necatigil 1995: 132, Öztuna 1990: 260, Şehsuvaroğlu ve Gökman 1976: 3) Bursa'da doğduğu ifade edilen Sadeddin Nüzhet soylu bir aileye mensuptur. Babası Yemen'de vefat eden Kolağası Ali Efendi, annesi Yenişehir Fener Sadi Dergâhı şeyhi şair Mehmed Vehbi Efendi'nin kızı Sadiye Hanım'dır. Annesinin soyu tamamen tarikat ehli olup, dayıları şeyh Lütfi, Ferit ve Muhiddin Efendilerin divanları mevcuttur (Şehsuvaroğlu ve Gökman 1976: 3).

Babasını çok küçük yaşta kaybetmesi kendisi üzerine büyük bir tesir bırakırken anne tarafından akrabaları onun yetişmesinde etkili olmuştur (Yazar 1999: 271). Dayısı Üsküdar Hallaç Baba Dergâhı şeyhi Ahmet Ferit Efendi vefat edince şeyhlik, erkek çocuğu olmadığı için küçük yaşta Sadeddin Nüzhet'e geçmiştir (İnal 1999: IV/2020). Kendisi yedi yaş civarında olduğu için dergâhın şeyhliğini bir süre Yahya Efendi ile Ali Fakri Efendi vekâleten yürütmüştür.

Tahsiline Arapça ve Farsça öğrenerek başlayan Sadeddin Nüzhet, önce Üsküdar Ravza-i Terakki Mektebini daha sonra da Üsküdar Sultanisi bitirmiştir (Soysal 2005: 613-614). Sıkıntılarla geçmesine rağmen yükseköğrenimini ise Darülfünun'da edebiyat bölümünde tamamlamıştır (Şehsuvaroğlu ve Gökman 1976: 3). 1921'de ise imtihan edilerek şeyhliğe liyakati tasdik edilmiş, 1925'te tekkeler kapatılınca kadar dergâhın asaleten postnişini olmuştur (Öztuna 1990: 260). Hatta bu husustaki ilmi ve istidadı Sadiyye tarikatı ile de sınırlı kalmamış daha sonra Nakşdiyye ve Rufaiyye tarikatlarından da hilafet almıştır (Vassaf 2015: I/477).

Tekke ve dergâhların kapatılması üzerine şiir ve musiki ile olan yakınlığı nedeniyle öğretmenlik mesleğine girerek Konya Muallim Mektebi, Konya Lisesi ve Orta Muallim Mektebi, Erenköy Kız Lisesi, Kadıköy Erkek Lisesi, Haydapaşa Lisesi gibi kurumlarda edebiyat öğretmenliği yapmıştır (Kara 2003: 53).

İkinci Dünya Savaşı yıllarında isteyen memurların Anadolu'ya gidebileceklerine dair ihtiyati karar üzerine ailesi ile birlikte Çankırı'ya gitmiştir. Bu hususta hem ailesinin güvenliğini hem de kendi sağlık sorunlarını göz önünde bulundurmuşsa da bu değişiklikte sağlığı düzelmemiş, ayrıca annesini de kaybetmiştir (Koçu 1968: IX/5179). 1943'te İstanbul'a dönüşünde Hasan Ali Yücel tarafından Beyazıt Devlet Kütüphanesi müdürlüğüne atanan Sadeddin Nüzhet'in mücadelesi burada da sürmüştür; kendisi asil ruhlu, çalışkan, iyi niyetli, azimle çalışmaktan başka bir arzusu olmayan bir ilim adamı olmasına rağmen onun bu özelliklerini kıskanan kişilerin kıskançlığına hatta ihanetlerine uğramıştır. Öğrenciliğinde dahi bu sıkıntıları yaşamış olan (Tarlan 1976: 8), müdürlüğü esnasında ince ruhlu olmasından ötürü çok hırpalanan, çalışmalarını tamamlamak için yeteri kadar mesai dahi bulamayan (Gökmen 1976: 501) Sadeddin Nüzhet; bu vazifeyi hakkıyla yapmanın ağırlığını taşımak zorunda kalmıştır. Tüm bunlara rağmen tasavvuf terbiyesi gereği yaşadıklarına tevekkül etmiş, görevlerini en iyi şekilde yapmaya gayret göstermiştir (Soysal 2005: 615).

Verem hastalığından ötürü Validebağrı Prevantoryumuna yatırılan Sadeddin Nüzhet'in asil bedeni, dünyanın yükünü daha fazla taşıyamamış, büyük ilim adamı 25 Nisan 1946'da genç yaşta vefat etmiştir (Kara 2003: 54).

Edebiyat hayatına gençlik yıllarında Milli Mecmua'da Şeyh Hüseyin Sadeddin imzasıyla gazeller yayımlayarak başlayan Sadeddin Nüzhet, daha sonra Hakimiyet-i Milliye, Babalık, Kervan, Yeni Fikir, Kurun, Gençlik, Çınaraltı, Halk Bilgisi Haberleri, Türklük gazete ve dergilerinde çeşitli yazılar yazmıştır (Bektaş 1995: 300). Şiirlerinin yanı sıra bu gazete ve mecmualarda yayımladığı bu yazıları hem tasavvufi hem de edebiyat araştırmacısı kimliğini ortaya koymaktadır. Milli Mecmua'daki İmam-ı Rab-bani ve Şahsiyet-i Tasavvufiyanesi 1 (nr. 27, 1340, s. 439-440), İmam-ı Rab-bani ve Şahsiyet-i Tasavvufiyanesi 2 (nr. 28, 1341, s. 456-457), İmam-ı Rab-bani ve Şahsiyet-i Tasavvufiyanesi 3 (nr. 31, 1341, s. 500-501), Edip Harabi (nr.109, 1928, s. 1751-1753), Ecri (nr. 112, 1928, s. 1806-1807), Osmanlı Müellifleri Fihristi (nr. 117, 1929, s. 36-37), Türk Edebiyatı Tesiri Altında Kalan Ermeni Şairleri (nr. 119, 1930, s. 67-69) (Özlük 2008: 37-171); Yeni Fikir'deki Şarkta Tasavvuf ve Edebiyat: Fahrettin Irakî ve Aşk Hakkındaki Telakkileri 1 (nr. 21, 1927, s. 21-23), Şarkta Tasavvuf ve Edebiyat: Fahrettin Irakî ve Aşk Hakkındaki Telakkileri 2 (nr.22, 1927, s. 9-12), Karacaoğlan (nr. 23, 1927, s. 10-15), Bektaşî Edebiyatı ve Hususiyetleri (nr. 24, 1927, s. 8-16), Muhiddin Abdal (nr. 31, 1928, s. 15-17), Evliya Çelebi'nin Zikir Ettiği Saz Şairleri (nr. 33, 1928, s. 20-26), Abdal Musa (n. 36, 1928, s. 23-24) (Üzümcü 2015: 113-114); Kervan'daki Din Vazı Mani (nr.1, 1929, s. 4), Vehmi Kimya (nr. 2, 1929, s. 4-5), Felsefe/Divan Edebiyatında (nr. 3, 1 Nisan 1929, s. 4-6) (Varlık 2013: 240) gibi yazıları bu tür nesirlerine örnek olarak gösterilebilir.

Edebiyat tarihi üzerine ise öğretmenlik yıllarında çalışmaya başlamış, halk şiirinden divan edebiyatına ve çağdaş Türk edebiyatçılarına kadar geniş bir çerçevede çalışmalarını sürdürmüştür (Okutan 2003: 384). İsmi, edebiyat tarihi çalışmalarında Âgâh Sırrı Levend, Ahmed Hamdi Tanpınar, Mustafa Nihat Özön ve İsmail Habib Sevük ile birlikte anılan Sadeddin Nüzhet (Banarlı 1998: II/1265), Köprülü'den sonra Türk edebiyat tarihi sahasında yetişen en büyük âlim olarak dahi görülmüştür (Öztuna 1990: 261). Gerek maddi gerekse sağlığıyla alakalı sebepler nedeniyle sık sık aksayan çalışmalarına yılmadan devam etmiş, farklı alanlarda kırkın üzerine eser vücuda getirmiştir.

2. Eserleri

Türk edebiyatının farklı sahalarında derleme ve incelemeler yapan Sadeddin Nüzhet, pek çok önemli şahsiyetin biyografisini de kaleme almıştır. Aka Gündüz, Ali Canip, Ali Nihad, Âşık Ömer, Baki, Cenap Şahabettin, Fehim-i Kadim, Gevheri, Hatayi, Hengami, Karacoğlan, Gedai, Kâtibi, Kuloğlu, Mevlana, Namık Kemal, Neşati, Pir Sultan Abdal, Rami Paşa, Samih Rifat, Süruri, Şeyh Galib, Şeyhülislam Bahayi gibi onlarca edebi değerlerin hayatı ve eserlerini kitaplaştırmış; bununla da yetinmeyerek Bektaşî Şairleri, Konya Vilayeti Halkiyat ve Harsiyatı, Tanzimata Kadar Muhtasar Türk Edebiyatı Tarihi ve Numuneleri, İstanbul'da Medfun Meşahire Ait Mezar Kitabeleri gibi derleme eserler de vücuda getirmiştir.

Sadeddin Nüzhet'in çok yönlülüğünü gösteren, alanının nadide eserlerinden biri olan Türk Musikisi Antolojisi ise tamamlanamamış olmasına rağmen binlerce güfteyi bir araya getiren eşî bulunmaz bir hazine (Öztuna 1990: 261) olarak kabul edilmiştir. İlm-i Tasavvuf ise henüz 22 yaşında neşretmeye başladığı Tasavvuf Tarihi'nin ilk cildi ve ilk eseridir. Oluşturduğu kaynakçaya dahi bakıldığında Sadeddin Nüzhet'in tasavvuf ilmi üzerindeki hâkimiyeti anlaşılmaktadır (Kara 2003: 57). Fakat tekkelerin 1925'te kapatılmasına üzerine eserin diğer ciltlerini yazmaktan vazgeçmiştir.

En önemli eseri ise Türk Şairleri'dir. Divan edebiyatı geleneğinin bir uzantısı olan tezkirecilikğin son örneklerinden biri olarak kabul edilen eser, her dönem, gelenek ve coğrafyadaki Türk şairlerini çok geniş bir çerçeve ile alfabetik olarak ele almıştır (Yazar 1999: 273). Yaşayan şahsiyetler de dâhil olmak üzere 1074 şairin sadece biyografileriyle de sınırlı kalınmamış, zengin örnekler de verilerek onların sanattaki durumunun tespitine yönelik tetkikler de yapılmıştır (Kahraman 2012: 547). Bunun yanında pek çoğuyla ilgili resimler, el yazıları ve fotoğraflar gibi görseller de kullanılmıştır. Fakat Sadeddin Nüzhet'in 1946'da vefatına kadar hasta yatağında dahi sürdürdüğü çalışması 98 cüz halinde ancak F harfine kadar yayımlanabilmiştir. Bütün bir külliyyatın hazırlığının ve yazımının bir şahsiyetin elinden çıkması, kaynaklardan edinilen bilgilerin çoğunlukla aynen aktarılması, maddelerin eşit uzunlukta ve detayda olaması gibi hususlar eleştirilmişse de tamamlandığı kadarıyla bile alanın

vazgeçilmez kaynaklarından biri olarak görülmüştür. Eser üzerinde gerçekleştirilen çalışma tarafımızca sürdürülmekte, yakın zamanda tamamlanarak yayımlanmak üzere hazırlanmaktadır.

Bunların haricinde tasavvufi şiirleri ve farklı konularda kaleme aldığı makaleleri dönemin önemli dergi ve gazetelerinde yayımlanmıştır. Bu çalışmada özellikle şiirleri üzerinde durulacaktır.

3. Şiirleri

Yayın hayatına şiirle başlayan Sadeddin Nüzhet, tasavvufi kimliğinden ötürü sufiyane gazeller kaleme almış, şiirlerini İstanbul'da çıkan Milli Mecmua ve Konya'da çıkan Yeni Fikir ve Kervan dergilerinde yayımlamıştır. Bazı şiirleri ise Sefine-i Evliya, Kemalü'ş-Şuara gibi eserlerde yer almıştır. Yapılan taramalarda 16 şiiri tespit edilmiş olmasına rağmen şiirlerin yapısal olarak güçlü, ses ve ahenk açısından başarılı, muhteva bakımından da çok zengin olduğu söylenebilir.

A. Muhteva

Diğer mutasavvıf şairlerde olduğu gibi Sadeddin Nüzhet'in şiirlerinde de dini konular önemli yer tutmuştur. Özellikle Allah ve peygamber aşkını sıkça işlemiş, yaratılmış her şeyin Allah'ın mutlak güzelliğiyle görüldüğünü, onun tecellisinin bütün mahlûkat ve mevcudatta yer aldığını ifade etmiştir.

Hüsn-i mutlak eseri mevcûdât
Bana mir'ât-ı Hudâ'dır zerrât

Rûh-ı küllîye nişân ser-tâ-ser
Arştan ferşe kadar cüz'ıyyât

(Gazel, Milli Mecmua, nr. 10, 1340, s. 158.)

Öyle bir hestî-i mutlaksın ki
Neye baksam görünürsün bizzât

(Gazel, Milli Mecmua, nr. 10, 1340, s. 158.)

Hız Muhammed'i ve ona duyduğu hürmeti, şiirlerinde sık sık ifade etmiş, diğer peygamberlerin bile olan aşklarından bahsederek yaratılmışların en üstünü ve peygamberlerin sultanı olduğunu vurgulamıştır.

Bir bendesi olsun bu Resûlun o nebîler
Âşık ana Yahyâ da vü İsâ da vü Mûsâ
(Vassaf, Sefine-i Evliya c.1, s.478.)

Dürdâne-i risâlet manzûme-i Hudâdır
Ahmed Muhammed emced sultân-ı enbiyâdır
(Vassaf, Sefine-i Evliya c.1, s.478.)

Onun nuru öyle büyüktür ki ne güneş ne de ay, o aydınlığa yetişebilir. Bu mübarek nur, her türlü cürümden uzaklaştran bir nur gibi bütün günahkârların karanlık yollarını aydınlatır.

Gâhî büyüklüğünden hurşîd olur karanlık
Geh mâh-tâba zâtı pertev-dih-i ziyâdır
Mücrimlerin penâhı sensin be-câh-ı Furkân
Sa'dî kulun kapında bir rû-siyeh gedâdır
(Vassaf, Sefine-i Evliya c.1, s.479.)

Sadeddin Nüzhet, ilahi aşkla dolu gönlünden bahsederken şiirlerinde diğer peygamberlere de telmih yapmıştır. Gönlünde yanan bu aşkı Hz. Musa'nın Sina'daki Allah ile yakınlığına benzeterek mübalağa yapmış, nefsi isteklerinden uzak durduğunu ve dünya malından geçtiğini vurgularken de Hz. Süleyman'ı hatırlatmıştır.

Ben o meftûn-ı nihânhâne-i Sînâ'yım ki,
Tûr-ı sînemde yanan nâr-ı Vedûdu bilirim.
(Gazel, Milli Mecmua, nr. 1, 1339, s.9).

Aramam yârimi vâdî vâdî
Bana her zerre diyor bir Tûr'um

Saltanat kaydına aslâ düşmem
Ey Süleymân-ı zamân ben mûrum
(Gazel, Milli Mecmua, nr. 8, 1340, s. 122.)

Kur'ân'dan ve hadislerden ciddi anlamda iktibaslar yapması da hem bu husustaki bilgisini hem de tasavvufi şiir geleneği içindeki yerinin değerini göstermesi bakımından önemlidir. Araf Suresi'nde yer alan "Len terâni" ifadesi ile yine Hz. Musa'yı işaret etmiş, onun gözle değil gönülle görüleceğini ifade etmiştir.

Denir mi *Len terânî* bî-dilâna
Bu hicrân vuslat-ı dildâr içündür

(Gazel, Milli Mecmua, nr. 7, 1340, s. 105.)

Tasavvufun önemli öğretilerinden olan ve yoksulluğu yani dünyanın nimetlerinden uzaklaşmayı tavsiye eden hadis olma ihtimali taşıyan, yalnız Allah'a muhtaç olma anlamını gizleyen "El-fakr u fahri ve bihi fetahirü" ifadesi de Sadeddin Nüzhet'e yol gösteren sözlerdendir.

Yok benim hâneğâh-ı ma'mûrum
Fakr ile fahr ederim mesrûrum

(Gazel, Milli Mecmua, nr. 8, 1340, s. 122.)

Kur'ân'da Bakara Suresi ve pek çok surede geçen "Kün fe-kân" ifadesi Allah'ın kudretini ve azametini göstermektedir ki şair kişinin kendine bakarak Allah'ı bulabileceğini söylemektedir.

Cevher gibidir vücûd-ı mutlak
A'râzı bu *Kün fe-kân* muhakkak
İstersen eğer o yâri bulmak
Bak levh-i vücûd-ı nakşgâha

(Erenler Eşiğinde, Milli Mecmua, nr.15, 1340, s.244)

Bir şiirinde özellikle iktibaslardan yararlandığı, Kur'ân-ı Kerîm'den bazı ayetleri tefsir ettiği söylenebilir. Hemen her beyitte tasavvufa temek teşkil eden bir ayeti açıklamaya çalışarak manzum bir tefsir oluşturduğu söylenebilir.

Her türlü kuvvet ve kudret ancak Allah'ta olduğunu ve insanın bu hakikate Bakara ve Lokman Surelerinde yapılan bir benzetme ile kopmayan sağlam bir kulpa bağlanır gibi putları inkâr edip Allah'a bağlanması gerektiğini ifade etmiştir.

Ey kâil-i *Lâ havle velâ kuvvete illâ*
Kâfi sana dâreynde hep *Urve-i vüskâ*

(Vassaf, Sefine-i Evliya c.1, s.477.)

Nisa Suresi'ne işaret edilen bu beyitte ise "Dost olarak Allah kâfidir" denilerek insanın insandan hiçbir şey beklememesini tüm nimetlerin yalnız ve ancak Allah'tan geldiği beyan edilmiştir.

Sen rızkını dünyâda beşerden umuyorsun

Kâfi mi değil nefesine *Billâhi kefilâ*

(Vassaf, Sefine-i Evliya c.1, s.477.)

İnsan, bir kul olarak sık sık günah işler, önemli olan bu günahlardan tövbe edip Allah'ın rahmetine sığınmasıdır. Halis bir kul ise Tahrim Sure-si'nde tavsiye edildiği gibi Nasuh tövbesi ile yani bir daha aynı günaha dönmeme sözü ile tövbe etmeli, kalben Allah'a söz verip isyandan kaçınmalıdır.

Mâni' mi olur vuslata isyân-ı beşer hiç

Kim kalb ü lisânıyla ki dir *Tübtü nasûhâ*

(Vassaf, Sefine-i Evliya c.1, s.478.)

Yine Hz. Musa'ya bir temlihin yapıldığı bu beyitte ise Allah'ın kendisini nasıl Hz. Musa'ya tanıttığı ve ona ne kadar yaklaştığı Necm Sure-si'nde ifade edildiği gibi söylenmiştir.

Mûsâ bile hayret-zede-i sırr-ı *Ene'llah*

Herkes olamaz vâsıl-ı dergâh-ı *Ev ednâ*

(Vassaf, Sefine-i Evliya c.1, s.478.)

Aynı surede Hz. Muhammed'e de işaret edilen hususu da elen alan şair, Allah ile Habibullah arasındaki yakınlığın Hz. İsa da dâhil olmak üzere kimsenin idrakine sığamayacağını ifade etmiştir.

Ol câh-ı Muhammed kimin idrâkine sığmış

Mi'râc-ı Mesîhâya da pinhân *Fe tedellâ*

(Vassaf, Sefine-i Evliya c.1, s.478.)

Tasavvufi aşk, Sadeddin Nüzhet'in şiirlerinde en çok ele aldığı konudur. Bu öyle bir aşktır ki kendisini tamamen gayriden bihaber kılmış, dünyadan her şeyiyle geçerek sadece Allah'ın rızasını kazanmaya sevk etmiştir.

Ne ademden haberim var, ne vücûdu bilirim,

Yalnız çehre-i maksûda sücûdu bilirim.

(Gazel, Milli Mecmua, nr. 1, 1339, s. 9.)

Varlıkla varılmıyör İlâha

Hayret-zedeyiz likâ-yı mâha

(Erenler Eşiğinde, Milli Mecmua, nr.15, 1340, s.244)

Divan şiirindeki önemli mazmunlardan bir olan zâhiti kullanan şair, hakiki aşkın rıya içindeki zahitlerde değil, Allah'ın rızası yanında cenneti dahi istemeyen âriflerde olduğunu söylemiştir.

Âriflere cennet bile ağyâr değil yâr
Zâhidlere ukbâda birer beyt-i aden var
(Gazel, Milli Mecmua, nr. 2, 1339, s. 23.)

Tââtini ihlâsıma vallâhi değişmem
Ey zâhid-i sâlûs riyâ şirk-i etemdir
(Gazel, Milli Mecmua, nr. 4, 1339, s. 52.)

Pek çok mutasavvıfta görülen bu aşk ile kendinden geçmişlik durumu Sadeddin Nüzhet'de vardır. Hakiki gönül ehli için uzlet içinde geçirilen bir anın dünyevî hiçbir servetle değişilemeyeceğini söylemiştir.

Küfr ü îmân ile ülfet etmem
Öyle bir gamzeye ben meshûrum
(Gazel, Milli Mecmua, nr. 8, 1340, s. 122.)

Ne Kâbe biliriz ne de büthâne
Bize yâr lâzımdır ne lâzım hâne
Cihânın asâsı zaten bahâne
Serâyımız yoktur virânemiz var
(Koşma, Yeni Fikir, nr. 15, 1926, s. 19.)

Çünkü dünya her şeyiyle çile doludur. Sultan bile elem ve eziyetlerden hiçbir zaman kaçılmayacağını, sultanların dahi sırtının minnetlerle yüklü olduğunu, bu âlemin düzeninin tamamen bozuk olduğunu söylemektedir.

Zannetme ki âzâde-i âlâm u mihen var
Sultân bile olsan yine sırtında minen var
Bir zülf-i muakkad gibidir kâr-ı cihânyân
Zannetme ki şîrâze-i âlemde düzen var
(Gazel, Milli Mecmua, nr. 2, 1339, s. 23.)

Çünkü bu dünya geçicidir, her insana kefen biçen bir terzi gibidir. Asıl âleme giden yolculuktaki bir duraktır, hakikatin hazinesini saklayan bir yokluk âlemidir.

Hayyât-ı eceldir seni iksâ eden eyvâh
Ölmem diyen âvârenin omzunda kefen var
(Gazel, Milli Mecmua, nr. 2, 1339, s. 23.)

Nişîmengâh-ı hicrândır bu âlem
Ki âh u zârlar bir yâr içündür
(Gazel, Milli Mecmua, nr. 7, 1340, s. 105.)

Bir neşve-i câvid ile sermest-i bekâ ol
Meyhâne-i âlem dediğin mahz-ı ademdir
(Gazel, Milli Mecmua, nr. 4, 1339, s. 52.)

Bu nedenle şair, kendisine bütün bu yüklerden kurtulmayı şiar edinmiş, dünyevi tüm sıkıntılardan uzaklaşmayı kendisine adet edinmiştir.

Biz kuyûd u resm-i külfetten müberrâyız bütün
Terk-i âdettir yegâne âdet ü tedbîrimiz
(Gazel, Milli Mecmua, nr. 12, 1340, s. 178.)

Aynı zamanda bir şeyh olan şairin bu husustaki düşüncelerini nasihat olarak ifade ettiği şiirleri de mevcuttur. Karakter olarak insanın kendisini yüksek seviyeli yetiştirmesi gerektiğini, dünyanın bütün zevklerinden el etek çekilmesinin zaruriyetini ifade ederek öğütlerde bulunmuştur.

Musanna'-tıynet ol cevher-fürûş ol
Dimâm-ı bahr-ı pür-cûş u hurûş ol

Gubâr-ı mâsivâ gitsün gönülden
Cihânda aks-i mir'ât-ı nukûş ol

Geçip bûd u nebûdundan cihânın
Tecerrüd âleminde hırka-pûş ol
(Gazel, Milli Mecmua, nr. 3, 1339, s. 38.)

Bununla birlikte şair bütün insanlar gibi acizdir ve ne kadar aciz olduğunu da bilmektedir. Özellikle alçakgönüllü bir karaktere sahip olduğu ifade edilen Sadeddin Nüzhet'in kendisini bu şekilde ifade etmesinin gayet olağan olduğu söylenebilir.

Ne kadar mazhar-ı envâr-ı tecellî olsak
Yine biz kendimizi âcîz ü kemter görürüz
(Gazel, Milli Mecmua, nr. 6, 1340, s. 89.)

Bu nedenle insan daima tövbe etmeli günahlarının ağırlığından kurtulmak için Allah'ın rahmetine sığınmalıdır. Şair, Allah'ın kullarından hiçbir zaman yüz çevirmeyeceğini, kulun da günahı ne olursa olsun gidecek başka kapısı olmadığı için gönülden istiğfar ederek günahlardan kurtulması gerektiğini ifade etmektedir.

Makâm-ı Kibriyâ dergâh-ı rahmet
Günâhlar şevk-i istiğfâr içündür
(Gazel, Milli Mecmua, nr. 7, 1340, s. 105.)

Gerçi isyânla varılmaz Hakk'a
Ben günâhımla bütün mağfûrum
Ne kadar muzlim isem cürmümler
Ebedî sönmeyecektir nûrum
(Gazel, Milli Mecmua, nr. 8, 1340, s. 122.)

Elbette zarar verir bu benlik
İster mi şerrini hiç Mâlik
Mademki mükevvenât hâlik
Aldanmayız efsar ü külâha
(Erenler Eşiğinde, Milli Mecmua, nr.15, 1340, s.244)

B. Şekil

a. Ölçü

Sadeddin Nüzhet, az sayıda şiir kaleme almasına rağmen aruzu son derece başarılı kullandığını söylemek mümkündür. Çok az kusurun gözlenmesinin yanında on üç şiirde yedi farklı kalıbı kullanması şiir yeteneğini ve aruz bilgisini göstermesi bakımından oldukça dikkat çekicidir. Fe i lâ tün / Fe i lâ tün / Fe i lâ tün / Fe i lün kalıbı ile iki (Gazel 1, 5), Mef û lü / Me fâ î lü / Me fâ î lü / Fe û lün kalıbı ile üç (Gazel 2, 4, 10), Me fâ î lün / Me fâ î lün / Fe û lün kalıbı ile iki (Gazel 3, 6), Fâ i lâ tün / Fe i lâ tün / Fa' lün kalıbı ile iki (Gazel 7, 8), Fâ i lâ tün / Fâ i lâ tün / Fâ i lâ tün / Fâ i lün kalıbı ile bir (Gazel 9), Mef û lü / Fâ i lâ tün / Mef û lü / Fâ i lâ tün kalıbı ile bir (Gazel 11) ve Mef û lü / Me fâ i lün / Fe û lün kalıbı ile iki (Erenler Eşiğinde, Ben) şiir yazmış, ayrıca üç şiirinde de (Koşma, Tehlike, Kervan) hece ölçüsünü kullanmıştır.

b. Kafiye ve Redif

Şiirlerinde klasik edebiyatımızın ahenk unsurlarından başarılı bir şekilde yararlanan şair, şiirlerinde mücerred ve mürdef kafiyelerin güzel örneklerini vermiş, bazı şiirinde redif de kullanarak bu ahengi artırma yolunu seçmiştir.

Bizi zannetme ki meyhânedede sâgar görürüz
Rîze-i cevher-i câm-ı mey-i Haydar görürüz
(Milli Mecmua, nr. 6, 1340, s. 89.)

Ne ademden haberim var, ne vücûdu bilirim,
Yalnız çehre-i maksûda sücûdu bilirim.
(Gazel, Milli Mecmua, nr. 1, 1339, s. 9.)

Bazı şiirlerinde ise kafiye Türkçe kelimeler ile Arapça kökenli kelimeleri bir arada kullanarak oluşturmuştur.

Zannetme ki âzâde-i âlâm u mihen var
Sultân bile olsun yine sırtında minen var

Hiç umma ki varsın, o senin vehm ü gümânın
Rü'yâ gibi âlem, ne giden var ne gelen var
(Gazel, Milli Mecmua, nr. 2, 1339, s. 23.)

c. Ahenk

Kafiye ve redifin yanında ahenk unsurunu güçlendirmek için Sadeddin Nüzhet, ses tekrarlarından da başarılı bir şekilde yararlanmıştır. Yeri geldiğinde bu ahengi sağlamak için iştikak ve aliterasyon sanatlarına bu amaçla başvurduğu görülmektedir.

Mezâhir zâhiri izhâr içündür
Serâir kudreti ısdâr içündür
(Gazel, Milli Mecmua, nr. 7, 1340, s.105.)

Pervânelerin nazîri olmam
Yüzlerce yüzün basîri olmam
Binlerce gülün esîri olmam
Bir yâr yolunda hâk u hârım
(Ben, Yeni Fikir, nr. 23, 1927, s. 6.)

C. Dil

Gerek aldığı yüksek seviyeli eğitimi, gerek edebiyat araştırmacısı ve hocası olması nedeniyle divan şiirine olan muhabbeti, gerekse tasavvufi bir çevrede yetişmesi şiirlerinde ağır bir dil kullanmasına neden olmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarından sonraki eserlerinde dilinin oldukça sadeleştiği görülse de edebiyat dünyasına adım attığı bu ilk şiirleriyle yoğun bir anlatım oluşturduğu söylenebilir. Özellikle uzun ve karmaşık terkipleri şiirlerinde dikkat çekmektedir.

Şevk-i ruhsâr ile pervâne-i aşkım ki müdâm,
Şû'le-i bârika-endâz-ı şühûdu bilirim
(Gazel, Milli Mecmua, nr. 1, 1339, s. 9.)

Dîvâne-i dîvân-ı hakîkat olan âdem
Âzâde-i efkâr-ı Felâtun-ı ümemdir
(Gazel, Milli Mecmua, nr. 4, 1339, s. 52.)

Ey yolcu, geçtiğin bu yollar bilsen
Ne kadar çetindir, ne kadar uzun
Bu yalçın yerlerde durmaz koşarken
Gözünle gördüğün gönlünde dursun
(Kervan, Kervan, nr. 1, 1 Mart 1929, s. 1.)

4. Gazelleri ve Diğer Şiirleri

A. Aruzla Yazılan Şiirleri

Gazel 1

Fe i lâ tün / Fe i lâ tün / Fe i lâ tün / Fe i lün

Ne ademden haberim var, ne vücûdu bilirim,
Yalnız çehre-i maksûda sücûdu bilirim.

Ben o meftûn-ı nihânâne-i Sînâ'yım ki,
Tûr-ı sînemde yanan nâr-ı Vedûdu bilirim.

Beni cânâna nigâhımla sakın gamz etme,
Şer'-i Ahmed'deki her kayd u hudûdu bilirim.

Şevk-i ruhsâr ile pervâne-i aşkım ki müdâm,
Şû'le-i bârika-endâz-ı şühûdu bilirim.

Ben ilâhi seyirim, seyr ü sülûkum yoktur,
Bana öğretme o evrâd u dürûdu bilirim.

Milli Mecmua, nr. 1, 1 Teşrin-i Sani 1339, s. 9.

Gazel 2

Mef û lü / Me fâ î lü / Me fâ î lü / Fe û lün

Zannetme ki âzâde-i âlâm u mihen var
Sultân bile olsan yine sırtında minen var

Hayyât-ı eceldir seni iksâ eden eyvâh
Ölmem diyen âvârenin omzunda kefen var

Hiç umma ki varsın, o senin vehm ü gümânın
Rü'yâ gibi âlem, ne giden var ne gelen var

Her katre birer bahr-ı kadîm-i ehadiyyet
Deryâ-yı kıdemde ne seren var ne resen var

Âriflere cennet bile ağyâr değil yâr
Zâhidlere ukbâda birer beyt-i aden var

Bir zülf-i muakkad gibidir kâr-ı cihânyân
Zannetme ki şîrâze-i âlemde düzen var.

Milli Mecmua, nr. 2, 15 Teşrin-i Sani 1339, s. 23.

Gazel 3

Me fâ î lün / Me fâ î lün / Fe û lün

Musanna'-tıynet ol cevher-fürûş ol
Dimâm-ı bahr-ı pür-cûş u hurûş ol

Gubâr-ı mâsivâ gitsün gönülde
Cihânda aks-i mir'ât-ı nukûş ol

Geçip bûd u nebûdundan cihânın
Tecerrüd âleminde hırka-pûş ol

Semâvî himmet ol manend-i encüm
Ser-â-ser gıpta-bahşâ-yı sürûş ol

Eğer pervânelerdensen azîzim
Yanarken âh u zârından hamûş ol

Gam-ı âlemlerle dil-teng olma aslâ
Cihânın zevk ü şevkiyle beşûş ol

Milli Mecmua, nr. 3, 1 Kanun-ı Evvel 1339, s. 38.

Gazel 4

Mef û lü / Me fâ î lü / Me fâ î lü / Fe û lün

Zannetme şu sûretgede bir dâr-ı sanemdir
Âriflere mir'ât-ı şuûn vech-i kidedir

Âzâde-ser-i hacc u tavâf oldu derûnum
Büthâne-i âlem bana bir Beyt-i Haremdir

Tââtini ihlâsıma vallâhi değışmem
Ey zâhid-i sâlûs riyâ şirk-i etemdir

Dîvâne-i dîvân-ı hakikat olan âdem
Âzâde-i efkâr-ı Felâtun-ı ümemdir

Bir neşve-i câvîd ile sermest-i bekâ ol
Meyhâne-i âlem dediğın mahz-ı ademdir.

Milli Mecmua, nr. 4, 13 Kanun-ı Evvel 1339, s. 52.

Gazel 5

Fe i lâ tün / Fe i lâ tün / Fe i lâ tün / Fe i lün

Bizi zannetme ki meyhânedede sâgar görürüz
Rîze-i cevher-i câm-ı mey-i Haydar görürüz

Gireriz vâdî-i hüsrân u belâya bizler
Muktezâ-yı elem-i âl-i peyâmbek görürüz
Ne için deyr-i Mesîhâ bize ağıâr olsun
Ki çelîpâda bütün rûh-ı musavver görürüz
Olalı manzarımız bârika-i vech-i İlâh
Ser-te-ser zerreleri şems-i münevver görürüz
Rû-nümâdır bize her katrede deryâ-yı bekâ
Feyz-i ayniyyeti her yerde berâber görürüz
Ne kadar mazhar-ı envâr-ı tecellî olsak
Yine biz kendimizi âcîz ü kemter görürüz

Milli Mecmua, nr. 6, 10 Kanun-ı Sani 1340, s. 89.

Gazel 6

Me fâ î lün / Me fâ î lün / Fe û lün
Mezâhir zâhiri izhâr içündür
Serâir kudreti ısdâr içündür
Bu rü'yet hâil-i vahdet olur mu
Merâyâ aks-i pertev-bâr içündür
Görür her şey'i hakk ehl-i hakîkat
Bu kesret dâimâ ağıar içündür
Nişîmengâh-ı hicrândır bu âlem
Ki âh u zârlar bir yâr içündür
Der ü dîvâr-ı âlem bilmiş ol ki
Ene'l-Hak-gûları ber-dâr içündür
Denir mi *Len terânî*¹ bî-dilâna
Bu hicrân vuslat-ı dildâr içündür

¹ Hz. Musa'nın Tur Dağı'nda Allah'ı görme arzusuna verilen cevap olan "Beni asla göremezsin" sözüne işaret edilmiştir. (A'râf Suresi/143)

Makâm-ı Kibriyâ dergâh-ı rahmet
Günâhlar şevk-i istiğfâr içündür

Milli Mecmua, nr. 7, 24 Kanun-ı Sani 1340, s. 105.

Gazel 7

Fe i lâ tün / Fe i lâ tün / Fe' i lün

Yok benim hânegâh-ı ma'mûrum
Fakr ile *fahr* ederim mesrûrum

Saltanat kaydına aslâ düşmem
Ey Süleymân-ı zamân ben mûrum

Söylerim vuslata âit şeyler
Keşf-i râz etmeye ben me'mûrum

Aramam yârimi vâdî vâdî
Bana her zerre diyor bir Tûr'um

*İnnemâ*² sırrı –Hudâ şâhit ki-
Neye baksam oluyor manzûrum

Hayr u şer masdarıyım ser-tâ-pâ
İhtiyârım ne gezer mecbûrum

Gerçi isyânla varılmaz Hakk'a
Ben günâhımla bütün mağfûrum

Ne kadar muzlim isem cürmümle
Ebedî sönmeyecektir nûrum

Neye teklîf ü takayyüd olsun
Mest ü dîvâne-serim ma'zûrum

Küfr ü îmân ile ülfet etmem
Öyle bir gamzeye ben meshûrum

² "Kulları içinde ancak âlimler (gereğince) korkar" ifadesine işaret edilmiştir. (Fâtır Suresi/21)

Bâb-ı tevhîde çıkar şeh-râhım
Beni zannetme Hudâ'dan dûrum

Milli Mecmua, nr. 8, 7 Şubat 1340, s. 122.

Gazel 8

Fâ i lâ tün / Fe i lâ tün / Fa' lün

Hüsn-i mutlak eseri mevcûdât
Bana mir'ât-ı Hudâ'dır zerrât

Rûh-ı küllîye nişân ser-tâ-ser
Arştan ferşe kadar cüz'ıyyât

Yârimi fevk-i nazar gördüm ben
Mahv-ı ağyar iledir meşhûdât

Öyle bir hestî-i mutlaksın ki
Neye baksam görünürsün bizzât

O senin safha-i ruhsârında
Bir siyâh ben gibidir mahlûkât

Milli Mecmua, nr. 10, 6 Mart 1340, s. 158.

Gazel 9

Fâ i lâ tün / Fâ i lâ tün / Fâ i lâ tün / Fâ i lün

Seyr-i fillah âleminde nağme-i tezkîrimiz
Asmânî na'ralar peydâ eder tekbîrimiz

Bülbül-i demsâz-ı aşkız gülşen-i lâhûtta
Şemme-i pâk-i rızâdır dâne-i takdîrimiz

Akl u temyîzin hudûdu hâricinden söyleriz
Nefh-i Ruhü'l-kudsdür her şîve-i tabîrimiz

Olmayız âlûde-dâmân-ı taalluk kimseye
İltifât-ı bî-garaz ser-rişte-i tashîrimiz

Biz kuyûd u resm-i külfetten müberrâyız bütün
Terk-i âdettir yegâne âdet ü tedbîrimiz

Milli Mecmua, nr. 12, 10 Nisan 1340, s. 178.

Gazel 10

Mef û lü / Me fâ î lü / Me fâ î lü / Fe û lün

Ey kâil-i *Lâ havle velâ kuvvete illâ*³

Kâfi sana dâreynde hep *Urve-i vüskâ*⁴

Varlıkda gören kendini bu dehr-i fenâda

Sûretde selîm olsa da ma'nâ-yı *Fe-terdâ*⁵

Vâreste ider âdemi her nâm u nişândan

Ol nükte-i ma'nâdaki *İnsânu zaîfâ*⁶

Sen rızkını dünyâda beşerden umuyorsun

Kâfi mi değil nefesine *Billâhi kefilâ*⁷

Aldanma ki âlâyış-i dünyâ-yı denîye

Hubbu's-suver-i Kâne leke hubbete keydâ⁸

Her kim bu mazâhirde Hudâ'yı göremezse

A'ma olur ukbâda Ve lev kâne basîrâ⁹

³ Bir dua ve zikir olarak bilinen ifade "Her türlü kuvvet ve kudret ancak Allah'tadır" demektir.

⁴ "O halde kim tâğûtu reddedip Allah'a inanırsa kopmayan sağlam kulpa yapışmıştır" ifadesi hatırlatılmıştır. (Bakara Suresi/265, Lokman Suresi/22)

⁵ "Pek yakında Rabbin sana verecek, sen de hoşnut olacaksın" ifadesine işaretler. (Duhâ Suresi /5)

⁶ "Allah sizden (yükünüzü) hafifletmek ister, çünkü insan zayıf yaratılmıştır" ifadesi hatırlatılmıştır. (Nisâ Suresi /28)

⁷ "Ve siz Allah'ı üzerinize kefil kılmıştınız" ifadesi hatırlatılmaktadır. (Nahl Suresi /91)

⁸ Allah'tan başka eş ve ortak edinenlerin, onları Allah'ın sevmeleri ve neticesinde de bunun azabını görecekleri ifade edilmektedir. (Bakara Suresi / 165)

⁹ "Muhakkak ki Allah, en iyi işiten ve en iyi görendir" sözü hatırlatılmıştır. (Nisâ Suresi /58)

Mâni' mi olur vuslata isyân-ı beşer hiç
Kim kalb ü lisânıyla ki dir *Tübtü nasûhâ*¹⁰

Mûsâ bile hayret-zede-i sırr-ı Ene'llah
Herkes olamaz vâsıl-ı dergâh-ı *Ev ednâ*¹¹

Ol câh-ı Muhammed kimin idrâkine sığmış
Mi'râc-ı Mesîhâya da pinhân *Fe tedellâ*¹²

Bir bendesi olsun bu Resûlun o nebîler
Âşık ana Yahyâ da vü İsâ da vü Mûsâ

Vassaf, Sefine-i Evliya c.1, s.477-478.

Gazel 11

Mef û lü / Fâ i lâ tün / Mef û lü / Fâ i lâ tün

Dürdâne-i risâlet manzûme-i Hudâdır
Ahmed Muhammed emced sultân-ı enbiyâdır

Envâr-ı feyz-i sâfi hep münteşir cihâna
Asâr-ı şer'-i pâki akvâma pîşvâdır

Lafzında bahr-ı ma'nâ kâfil hurûş-ı tab'a
Nutkunda mevceler hep bir dürr-i bî-bahâdır

Gâhî büyüklüğünden hurşîd olur karanlık
Geh mâh-tâba zâtı pertev-dih-i ziyâdır

Mahbûb-ı Lem-yezelsin bî-misl ü bî-bedelsin
Vech-i münîr-i pâkin mir'at-ı Hak-nümâdır

Hâkî isen de billâh lâhûta gıpta-versin
Fevka's-serâ makâmın fahr-âver-i ulâdır

¹⁰ "Allah'a Nasuh tövbesi ile tövbe edin" ifadesi hatırlatılmaktadır. (Tahrîm Suresi /8)

¹¹ Hz. Muhammed'in Mi'râc hadisesinde Allah ile olan yakınlığı "Onunla arasındaki mesafe iki yay kadar yahut daha az kaldı" olarak ifade edilmiştir. (Necm Suresi /9)

¹² Aynı şekilde Mi'râc hadisesi anlatılmaktadır. "Sonra yaklaştı ve böylece indi" (Necm Suresi /8)

Dil-mürdegân bulur nefhanla feyz-i câvîd
Enfâs-ı rûh-bahşın İlsâ'ya da şifâdır

Mücrimlerin penâhı sensin be-câh-ı Furkân
Sa'dî kulun kapında bir rû-siyeh gedâdır

Vassaf, Sefine-i Evliya c.1, s.478-479.

Erenler Eşiğinde

Mef û lü / Me fâ i lün / Fe û lün

Varlıkla varılmıyor İlâha
Hayret-zedeyiz likâ-yı mâha
Her akli eden delîl-i râha
Sed çekti harîm-i iktinâha

Cevher gibidir vücûd-ı mutlak
A'râzı bu *Kün fe-kân*¹³ muhakkak
İstersen eğer o yâri bulmak
Bak levh-i vücûd-ı nakşgâha

Âlemde ne varsa hep muharrer
Bir nokta-i mahz etmiş ser-â-ser
Ma'nâ-yı vücûdı fehm edenler
Giremez reşk ü iştibâha

Elbette zarar verir bu benlik
İster mi şerrini hiç Mâlik
Mademki mükevvenât hâlik
Aldanmayız efser ü külâha

Âzâde-i kayd-ı iştiâyız
Ankâ-yı zamân-ı bî-nevâyız
Dergâh-ı rızâda bir gedâyız
Mâil değiliz makâm u câha

Milli Mecmua, nr.15, 29 Mayıs 1340, s.244.

¹³ Allah'ın kuvvet azâmetini ifade eden bir sözdür ki "Ol der ve hemen olur" anlamına gelmektedir. (Bakara Suresi /117; Âl-i İmrân /47,59; En'âm Suresi /73; Nahl Suresi /40; Meryem Suresi /35; Yasin Suresi /82; Mü'min Suresi 68)

Ben

Mef û lü / Me fâ i lün / Fe û lün

Âzâde-i kayd-ı rûzigârım
Mihnet-keş-i derd-i bî-şümârım
Gurbet-zede-i diyâr-ı yârım
Gönlümde fakat benim niğârım

Pervânelerin nazîri olmam
Yüzlerce yüzün basîri olmam
Binlerce gülün esîri olmam
Bir yâr yolunda hâk u hârım

Yeni Fikir, nr. 23, 15 Nisan 1927, s. 6.

B. Hece ile Yazılan Şiirleri

Koşma

Yuha mekânlara düşkün değiliz
Gönül diyârında kâşânemiz var
Güzelin hüsnünün âbidiyiz biz
Candan geçtik ama cânânemiz var

Ne Kâbe biliriz ne de büthâne
Bize yâr lâzımdır ne lâzım hâne
Cihânın asâsı zaten bahâne
Serâyımız yoktur virânemiz var

Köprüyü geçmeden menzile erdik
Bir katre şarâba îmânı verdik
Postu meyhâneye getirdik serdik
İçeriz bâdeyi peymânemiz var

Yeni Fikir, nr. 15, 15 Mayıs 1926, s. 19.

Tehlike

Vefâsız kendini sakınmaz mısın
Yaktığın şu gönlüm saklıyor seni
Yanarsa âşğın sen yanmaz mısın
Cismimi yak fakat düşün kendini

Boğuldum bir yandan gözyaşlarımla
Bir yandan tutuştum aşkınla senin
Nasibim dert oldu görmedim hâlâ
Bir zerre sohbet ne dün ne demin

Yeni Fikir, nr. 22, 1 Nisan 1927, s. 8.

Kervan

Ey yolcu, geçtiğin bu yollar bilsen
Ne kadar çetindir, ne kadar uzun
Bu yalçın yerlerde durmaz koşarken
Gözünle gördüğün gönlünde dursun

Sakın geri dönme gittiğin yoldan
Önünde deniz var arkanda kuyu
Bu böyle coşkun ki taşıyor her an
Onunsa kalmamış bir damla suyu

İşitmiyor musun, şu göçen kervan
Çölden uzaklaştı yaylada durdu
Seraba kanmadı hayata koşan
Çiçekli bir yerde çadırlar kurdu

Kervan, nr. 1, 1 Mart 1929, s. 1.

Sonuç

Sadeddin Nüzhet, 20. yy Türk edebiyatının müstesna şahsiyetlerinden biridir. Edebiyat tarihçiliği alanında gerçekleştirdiği başta Türk Şairleri olmak üzere pek çok önemli çalışması, musiki sahasında kaleme aldığı Türk Musikisi antolojisi, halk edebiyatı alanında derlediği Bektaşî Şairleri gibi eserleri ve tasavvuf tarihine yönelik İlm-i Tasavvuf'u Türk

edebiyatının her sahasına malik bir âlim olduğunu göstermektedir. Ayrıca Milli Mecmua, Yeni Fikir ve Kervan dergilerinde yayımladığı şiirleri, onun başarılı bir şair yönü olduğuna da işaret etmektedir.

Bu çalışmada az sayıda olmasına rağmen tespit edilen şiirleri üzerinde durulmuş, aruz ve hece ölçüsünü kullanarak vücuda getirdiği şiirlerinin tamamı şekil ve muhteva bakımından incelenmiştir. Tasavvufi kimliği, edebiyat öğrenimi, kütüphaneciliği ve çalışmalarını edebiyat tarihinde yoğunlaştıran bir araştırmacı olması şiirlerinde çok özenli bir şekil oluşturmasına ve derin anlamlar kurmasına vesile olmuştur. Özellikle gazel türüne ağırlık vermesi ve en çok bu türde şiirler kaleme alması onun, divan edebiyatı geleneğinin son kuşak şairlerinden biri olarak görülebileceğini göstermektedir.

Kaynakça

- BANARLI, Nihat Sami (1998), *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, (II cilt), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- BEKTAŞ, Ekrem (1995), "Ergun, Sadettin Nüzhet", *DİA*, XI, 299-301, İstanbul: TDV Yay.
- GÖKMEN, Muzaffer (1976), "Sadettin Nüzhet Ergun", *Türk Kültürü*, CLXIV, 499-502.
- Hüseyin Vassaf (2015), *Sefine-i Evliya*, Haz. Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz, İstanbul: Kitabevi Yay.
- İNAL, İ. Mahmut Kemal (1999), *Son Asır Türk Şairleri*, (IV cilt), (Haz. İbrahim Baştuğ), Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay.
- KAHRAMAN, Ali (2012), "Türk Şairleri", *DİA*, XI, 547, İstanbul: TDV Yay.
- KARA, Mustafa (2003), "Doğumunun 100. Yılında Bursalı Bir Derviş: Sadeddin Nüzhet Ergun", *Gümüşlü'den Günümüze Osmanlı Kültüründe Bursa*, (Ed. Hasan Basri Öcalan), İstanbul: Türkiye Yazarlar Birliği Bursa Şubesi Yay.
- KOÇU, Reşat Ekrem (1968), "Ergun (Hüseyin Sadeddin Nüzhet)", *İstanbul Ansiklopedisi*, IX, 5178-5179, İstanbul: Koçu Yayınları.
- NECATİGİL, Behçet (1995), *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, İstanbul: Varlık Yay.
- OKUTAN, G. (2003), "Ergun, Sadettin Nüzhet", *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, III, 384-385, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay.

- ÖZLÜK, Nuran (2008), *Milli Mecmua Sistematik İndeks*, İstanbul: 3F Yayınevi.
- ÖZTUNA, Yılmaz (1990), *Büyük Türk Musikisi Ansiklopedisi*, (I cilt), Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- Sadeddin (1926), "Koşma", *Yeni Fikir*, XV, 19.
- Sadeddin Nüzhet (1927), "Ben", *Yeni Fikir*, XXIII, 6.
- _____ (1927), "Tehlike", *Yeni Fikir*, XXII, 8.
- _____ (1929), "Kervan", *Kervan*, I, 1.
- SOYSAL, Ayşe Asude (2005), "Üsküdar'da Mütevazi Bir Cevher: Sadeddin Nüzhet Ergun", *Üsküdar Sempozyumu*, (II cilt), 613-617, İstanbul: Üsküdar Araştırmaları Merkezi Yay.
- ŞEHİSUVAROĞLU, Bedi N. ve Muzaffer Gökman (1976), *Öğretmen – Edebiyat Tarihçisi – Yazar ve Kütüphaneci Sadettin Nüzhet Ergun*, İstanbul: İstanbul Şehir Kütüphanesi Yay.
- Şeyh Hüseyin Sadeddin (1339), "Gazel", *Milli Mecmua*, I, 9.
- _____ (1339), "Gazel", *Milli Mecmua*, II, 23.
- _____ (1339), "Gazel", *Milli Mecmua*, III, 38.
- _____ (1339), "Gazel", *Milli Mecmua*, IV, 52.
- _____ (1339), "Gazel", *Milli Mecmua*, VI, 89.
- _____ (1340), "Gazel", *Milli Mecmua*, VII, 105.
- _____ (1340), "Gazel", *Milli Mecmua*, VIII, 122.
- _____ (1340), "Gazel", *Milli Mecmua*, X, 158.
- _____ (1340), "Gazel", *Milli Mecmua*, XII, 178.
- _____ (1340), "Gazel", *Milli Mecmua*, XV, 244.
- TARLAN, Ali Nihat (197), "Sadettin Nüzhet İçin", *Öğretmen – Edebiyat Tarihçisi – Yazar ve Kütüphaneci Sadettin Nüzhet Ergun*, Haz. Bedi N. Şehsuvaroğlu ve Muzaffer Gökman, İstanbul: İstanbul Şehir Kütüphanesi Yay.
- ÜZÜMCÜ, Gülben (2015), *Yeni Fikir Mecmuasının Tahlili Fihristi, İncelenmesi ve Seçilmiş Metinler*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- VARLIK, M. Bülent (2013), "Nail Çakırhan ve Kervan Dergisi Üzerine Notlar", *Kebikeç*, XXXVI, 233-242.
- YAZAR, Mehmet Behçet (1999), *Edebiyatçılar Âlemi*, Haz. Mustafa Everdi, Ankara: 21. Yüzyıl Yay.